

LA DICTADURA DE LA PEDRA O L'ESTEREOTIP ESTETICISTA DELS POBLES

Jaume Ayats

47

PARLEM DE...

Tot sopant amb uns amics arquitectes, m'explicaven el cas d'uns clients adinerats que varen sol·licitar al seu arquitecte de capçalera que posés festejadors, «com els d'aquelles cases de pedra d'abans», en una de les finestres de la casa que s'estaven fent. L'arquitecte, davant de la impossibilitat constructiva de realitzar-los amb l'obra ja començada, els va preguntar per a què els volien, ja que no els veia amb una predisposició de passar les vetllades asseguts a la pedra nua. La pregunta més aviat els va ofendre, ja que la darrera cosa que els preocupava era l'ús que farien dels festejadors. Més que res, volien ensenyar-los.

Amb la pedra vista de les cases de poble —o de pagès— passa una cosa anàloga. Si ens atenem als fets, en la construcció de fins fa un centenar llarg d'anys la pedra actuava d'element estructural. La pedra fonamentava l'estructura de la casa i n'articulava les parts i les distribucions principals, sovint en diàleg amb la fusta. Poques vegades, i només par-

cialment, la pedra podia quedar a la vista (limitada sobretot a les zones on no s'hi feia estada i que no quedaven a la vista dels visitants). La pedra que quedaria a la vista, és clar, es treballava de manera diferent. Les cases, segons les seves parts i categoria, s'arrebossaven, s'enguixaven i/o es pintaven, tant a l'interior com a l'exterior. I així s'anava disposant la imatge externa de les cases i dels carrers. Les parets que deixaven la pedra a la vista eren considerades d'escassa importància, pobres o inacabades. Per això acostumaven a ser parets de pedres desiguals, encaixades com es podia, i molt sovint de pedra seca sense gairebé cimentació. Dit de manera ràpida, la pedra sense treballar «feia pobre», i seria com ara una paret de maó nua d'una granja.

Actualment la situació ha quedat del tot invertida: les cases de poble es construeixen a partir d'una estructura de formigó i de maons, damunt de la qual les normatives municipals obliguen a recobrir-ho amb una «decoració» aplicada de

pedra vista. La pedra deixa de ser estructura interna per passar a ser l'element característic de la imatge estètica de les cases i dels carrers. I les pedres cerquen una regularitat de distribució, sovint amb un generós ús del ciment. La pedra és l'element que «fa rural», l'element que «cal preservar dels pobles» (quan els pobles mai havien estat així!). I aquestes normatives que en el seu inici, a les dècades dels setanta i dels vuitanta, varen suscitar la sorpresa i fins i tot el rebuig de molts pobles, començant per àrees tan «pirinenques» com la vall de Boí, avui ja són normatives que són considerades inexcusables per a la gran majoria de veïns: «fa bonic», «dóna unitat al poble», «fa pagès»... En definitiva, apliquem a la realitat la imatge més tòpica i més pretesament bucòlica del poble-pessebre imaginat des de la ciutat. Aquesta imatge ha passat a ser «l'autèntica arquitectura rural», sobretot en les zones de muntanya i apartades, encara que tingui escassament cinquanta anys.

D'on ve aquesta dèria? Per què la trobem tan lògica i normal? Doncs no van gaire desencaminats els que hi veuen una popularització en les classes inferiors d'elements de les antigues i admirades «classes altes». Encara que aquests elements no s'hagin entès o s'usin en una orientació ben diferent de la seva situació d'origen. Com les famílies enlluernades per la imperial Sissí de les pel·lícules dels anys cinquanta, els carreus de pedra treballada de les cases nobles –algunes ja sense el recobriments o la pintura que havien tingut anteriorment–, dels castells a la manera restauracionista de Violet le Duc o de les esglésies, han actuat com un símbol que cal imitar. Si la dèria genealogista, que tenia sentit en les famílies i en les propietats de les classes poderoses de l'antic règim, ha arribat a ocupar la imaginació de gairebé tots els nivells socials contemporanis, poder ensenyar una casa de pedra vista ha actuat amb la mateixa força. I d'aquesta manera els pobles han de semblar antics i no pas moderns –enfront de les ciutats, on només cal tenir un barri antic. I si es pot parlar de «medieval», en la mateixa sintonia dels denominats mercats medievals que s'escampen arreu, molt millor (d'una Edat Mitjana que tecnològicament arriba a la generació dels nostres avis). O sigui, la concepció del món de l'oci i del paisatge separat del món laboral i presentat com el parc temàtic d'un passat imaginat.

Avui en dia encara sorprèn a molta gent saber que les esglésies romàniques eren pintades de colors

vius, de vermells i blaus intensos, fins i tot en diverses parts exteriors, a més dels tapissos i llenços que penjaven de les parets. O sorprèn saber que l'interior d'una església romànica amb les parets nues és equivalent a veure un pis actual amb els maons despullats a la paret. El preu que com a país hem pagat per la mitificació mal entesa de la pedra nua romànica –d'altra banda, una estètica molt d'acord amb els valors d'una elit del segle XX– jo crec que ha estat alt. Hem menyspreat i destruït pintures, decoracions, objectes de culte i de ritual, cadirats de cor... O sigui, tot allò que formava part de la vida no només religiosa, sinó social, col·lectiva (i musical) d'una generació que arriba fins fa escassament cinquanta anys. Podem ser «conservacionistes» o no, això dependrà de cadascú. Però cal no oblidar que sota cada tipus de conservacionisme hi ha una ideologia concreta, i jo sóc, ves per on, dels que m'agrada decidir-la i no trobar-la imposada com si fos la cosa més natural i evident.

Els pobles petits han patit –o estan patint– una radical transformació: és la reconversió econòmica que va de la producció agrícola i, secundàriament, ramadera a un sector de serveis d'oci i turisme. I la força ara hegemònica imposa una dictadura fèrria del que vol –ocupació de l'espai «no-ciutat» des dels criteris de l'oci de la «vida consum»–, amb les corresponents lleis del mercat i les conseqüents estètiques. L'estètica, diguem-ho clar, no és una qüestió banal i independent

de la vida: l'estètica és com ens imaginem la vida i com ens atrevim a viure-la.

Què empeny a gran part de la societat a voler mantenir la imatge de barris i de poble com a «passat» (un passat, això sí, imaginari i que no té cap problema de posar de costat el romànic amb el barroc i el gòtic amb el romànic neogòtic)? Per què aquest «passat» s'imagina com si mai no hagués estat «present», com si sempre hagués estat aquest mateix passat per a tots els passats? Si per haver-hi continuïtat («tradicció») hi ha d'haver canvi, adequació i vida, quan condemnem una imatge al no-canvi, a la no-transformació, ¿la condemnen a no poder ser mai més present real i viscut? Reservem el present només per a les ciutats «que s'ho poden permetre» i per a una vida quotidiana que estem expressant que no ens agrada? Quina concepció de passat i de present volem viure? I en quins llocs? Aquí ens podríem embolicar amb els llocs i els no-llocs que proposa Marc Augé, però potser més val deixar-ho estar.

Ja haureu endevinat que jo no sóc especialment conservacionista. Que a mi no m'agraden les mòmies ni el passat momificat, sinó que estic convençut de l'interès (i de la necessitat) de viure el present. Això sí, reciclant les pedres que calgui i que ens vinguin de gust. Potser exagerava quan, al títol, he qualificat la pedra vista d'inevitable «estereotip esteticista dels pobles»? Bé, espero que en això cadascú es faci el seu criteri.

Visita la pàgina web de

Caramella

REVISTA DE MÚSICA I CULTURA POPULAR

www.revistacaramella.cat